

Polimery w budownictwie – prawne aspekty zastosowania

Artykuł charakteryzuje wybrane problemy prawne zastosowania wysokowydajnych polimerów w budownictwie. Zawiera w szczególności opis i komentarz do uregulowań prawnych dotyczących tego rodzaju polimerów w kontekście definicji polimeru oraz kryteriów rejestracji według rozporządzenia REACH.

Słowa kluczowe: wysokowydajne polimery, definicja polimeru, kryteria rejestracji polimerów, rozporządzenie REACH.

Polymers in construction – legal aspects of application. The article features selected legal problems in the use of high-performance polymers in construction. It contains, in particular, a description and commentary on the regulation of this type of polymers in the context of polymer definition and registration criteria according to REACH regulation.

Key words: high-performance polymers, polymer definition, polymer registration criteria, REACH regulation.

dr Marcin Jurewicz*

Wysokowydajne polimery a definicja polimeru według art. 3 pkt 5 rozporządzenia REACH

Podstawowym aktem normatywnym, który dotyczy produkcji, wprowadzania do obrotu i stosowania substancji, w tym również wykorzystywanych w budownictwie, jest rozporządzenie REACH¹ (art. 1 ust. 2). Zgodnie z art. 2 ust. 9 tego rozporządzenia przepisy dotyczące rejestracji substancji² nie mają zastosowania do polimerów. Polimery nie podlegają obecnie obowiązkowi rejestracji, bowiem przyjmuje się, że powodują mniejsze zagrożenie dla zdrowia człowieka i dla środowiska niż monomery³. Wyłączenie z obowiązku rejestracji wynika z dużej liczby różnych polimerów i przedstawianiu przez nie małego ryzyka w stosunku do ich dużej masy cząsteczkowej. Dodatkowym powodem jest to, że przymysł UE i zagraniczni partnerzy handlowi krytykują włączenie polimerów jako nadmierne i trudne do realizacji⁴.

Polimery mają powszechne zastosowanie w budownictwie, ale – według rozporządzenia REACH – nie są objęte wymogiem rejestracji. Nowatorską kategorią polimerów są polimery wysokowydajne. Przykład tych materiałów wskazuje, że coraz częściej występuje sytuacja, w której uregulowania prawne nie są dostosowane do wymogów wynikających z rozwoju nowych technologii. Wysokowydajnymi polimerami są nadające się do kompostowania, ulegające degradacji i konwencjonalne polimery (lub ich mieszanina), które zostały zmodyfikowane i wzmocnione włóknami lub nanowypełniaczami, co skutkuje powstaniem materiałów o bardzo udoskonalonych właściwościach, np. uplastyczniony polichlorek winylu (PVC) z wypełnieniem z włókna konopnego, który może być stosowany w procesach wtryskiwania, wytłaczania i kalandrowania, wykonany w około 30% z włókna konopnego,

w połączeniu z innymi substancjami nadającymi się do recyklingu⁵.

Określenie dotyczące wysokowydajnych polimerów pozostawia wątpliwości co do ich objęcia definicją polimeru (art. 3 pkt 5) i w następstwie wyłączenia z powinności rejestracji na podstawie rozporządzenia REACH. Zgodnie z art. 6 ust. 1 każdy producent lub importer substancji w ilości co najmniej 1 t rocznie przedkłada ECHA (Europejskiej Agencji Chemikaliów) dokumenty rejestracyjne. Według art. 3 pkt 5 zdanie 1 polimer oznacza substancję składającą się z cząsteczek stanowiących sekwencję jednego lub kilku rodzajów jednostek monomeru. W kontekście tej definicji „jednostka monomeru” oznacza przereagowaną formę monomeru w polimerze (art. 3 pkt 5 zdanie 4). Polimery składają się więc z jednostek monomeru, które są monomerami po przeprowadzeniu reakcji chemicznej⁶. Na podstawie art. 3

* Dr nauk prawnych, Wydział Inżynierii Zarządzania Politechnika Białostocka.

¹ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1907/2006 z dnia 18.12.2006 r. w sprawie rejestracji, oceny, udzielania zezwoleń i stosowanych ograniczeń w zakresie chemikaliów (REACH) i utworzenia Europejskiej Agencji Chemikaliów, zmieniające dyrektywę 1999/45/WE oraz uchylające rozporządzenie Rady (EWG) nr 793/93 i rozporządzenie Komisji (WE) nr 1488/94, jak również dyrektywę Rady 76/769/EWG i dyrektywy Komisji 91/155/EWG, 93/67/EWG, 93/105/WE i 2000/21/WE, Dz.U. L 396 z 30.12.2006, s. 1, ze zm.

² Substancja, na podstawie art. 3 pkt 1, oznacza pierwiastek chemiczny lub jego związki w stanie, w jakim występują w przyrodzie lub zostają uzyskane za pomocą procesu produkcyjnego, z wszelkimi dodatkami wymaganymi do zachowania ich trwałości oraz wszelkimi zanieczyszczeniami powstałymi w wyniku zastosowanego procesu, wyłączając rozpuszczalniki, które można oddzielić bez wpływu na stabilność i skład substancji.

³ A. Bańkowska, M. Palczewska-Tulińska, A. Krześlak, *Rejestracja polimerów wg rozporządzenia REACH*, „Polimery” 2016, Nr 61 (1), s. 49.

⁴ B. Enderle, *Scope of REACH [w:] REACH. Best Practice Guide to Regulation (EC) No 1907/2006*, red. D. Drohmann, M. Townsend, München 2013, s. 40.

⁵ European Commission, *Support for 3rd regulatory review on nanomaterials – environmental legislation*, http://orbit.dtu.dk/files/130663951/Broomfield_et_al_2016.pdf; [dostęp: 4.06.2019 r.].

⁶ B. Enderle, *Scope of REACH...*, op. cit., s. 42.

Zrównoważony rozwój w budownictwie drogowym cz. 1

W artykule zostały poruszone zagadnienia koncepcji zrównoważonego rozwoju w kontekście realizacji projektów drogowych na przykładzie analizy modelu porównawczego inwestycji publicznych w szkoły a inwestycji publicznych w drogi. Celem opracowania jest wykazanie, że istotne w realizacji projektu są nie tylko zagadnienia techniczno-organizacyjne, ale również aspekty społeczne, które mogą stanowić pewien problem, wpływający na sprawność realizacji projektu w celu wypełnienia niezwykle istotnych celów zrównoważonego rozwoju (*sustainable development goals*).

Słowa kluczowe: zrównoważony rozwój, społeczna odpowiedzialność biznesu, ONZ, rozwój gospodarczy, budownictwo, infrastruktura, polityka gospodarcza¹.

Sustainable development in road construction part 1. The article discusses the concept of sustainable development in the context of road projects on the example of the analysis of a comparative model of public investment in schools and public investment in roads. The aim of the study is to show that not only technical and organizational issues are important in the implementation of the project, but social aspects that can be a problem affecting the efficiency of the project in order to meet the extremely important goals of sustainable development (*sustainable development goals*).

Keywords: sustainable development goals, corporate social responsibility, UN, economic development, construction, infrastructure, economic policy.

mgr Wojciech Bugajski*

Definicja i geneza koncepcji zrównoważonego rozwoju

Zrównoważony rozwój definiowany jest w dokumentach Komisji Europejskiej jako taki, który odpowiada obecnym potrzebom ludzi bez ograniczania przyszłym pokoleniom możliwości do zaspokojenia swoich potrzeb. Zrównoważony rozwój wymaga podjęcia wspólnego wysiłku w budowę zbalansowanej i odpornej na skutki katastrof przyszłości dla wszystkich ludzi na świecie oraz dla naszej planety. **Dla osiągnięcia zrównoważonego rozwoju konieczna jest spójność trzech kluczowych elementów:** wzrostu gospodarczego, inkluzji społecznej i ochrony środowiska. Są one wzajemnie połączone i wszystkie są niezwykle istotne dla osiągnięcia dobrobytu poszczególnych osób i całych społeczeństw. Zlikwidowanie ubóstwa we wszystkich jego formach jest niezbędnym warunkiem dla osiągnięcia zrównoważonego roz-

woju. Aby tak się stało, potrzebne jest promowanie zrównoważonego, inkluzywnego i równego wzrostu ekonomicznego, tworzenie większych szans dla wszystkich ludzi i redukcja nierówności, umożliwienie osiągnięcia podstawowego standardu życia, budowa sprawiedliwego rozwoju społecznego i społeczeństwa inkluzywnego oraz promowanie zintegrowanego i zrównoważonego zarządzania surowcami naturalnymi oraz ekosystemami².

Jak podaje E. Latoszek, zrównoważony rozwój opiera się na dążeniu do osiągnięcia jak najlepszego wyniku ekonomicznego przy jednoczesnym poszanowaniu środowiska naturalnego oraz rozwoju społecznego³. W tym miejscu warto krótko nakreślić kilka słów na temat historii tego pojęcia.

W końcu lat 60. i na początku lat 70. XX w. nastąpił przełom w myśleniu o środowisku naturalnym i jego związkach z rozwojem społeczno-ekonomicznym. W tej refleksji poja-

wiły się nowe elementy wskazujące na załamywanie się koncepcji rozwoju zorientowanej wyłącznie na wzrost produkcji, konsumpcji i eksploatację przyrody. Coraz większą popularność zyskiwała idea nowej „jakości życia” w większej harmonii z naturą. Problemy ekologiczne stały się przedmiotem refleksji specjalistów reprezentujących różne dyscypliny naukowe. Ukazało się wiele opracowań przedstawiających poszczególne formy i zasięg degradacji środowiska naturalnego (Cicha wiosna 1962, Bomba populacyjna 1968, Granice wzrostu 1972), które, trafiając na podatny grunt, spotykały się ze znacznym odzewem społecznym. Pogarszanie się stanu środowiska naturalnego znajdowało wyraz nie tylko w rozwoju form świadomości odzwierciedlających ów stan zagrożenia, ale również w działaniach na rzecz ochrony przyrody. Działalność społeczna i inicjatywy obywatelskie zmierzały do zahamowania dewastacji przyrody. Oddolnie tworzyły

* Doktorant Kolegium Ekonomiczno-Społecznego, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie.

¹ W opracowaniu przedstawione zostały wyniki przeglądu literatury oraz wyniki własnych badań empirycznych. Ze względu na adekwatność merytoryczną do współcześnie podejmowanych przez Komisję Europejską celów związanych z koniecznością intensyfikacji zasad zrównoważonego rozwoju przedmiotowy artykuł podzielono na dwie integralne części w celu optymalnego zobrazowania ważkich problemów związanych z podejmowaną tematyką.

² Por. *Zrównoważony rozwój i Cele Zrównoważonego Rozwoju*, <http://www.unic.un.org.pl/stroony-2011-2015/zrownowazono-rozwoj-i-cele-zrownowazonego-rozwoju/2860#>; [dostęp: 2.07.2019 r.].

³ E. Latoszek, *Koncepcja zrównoważonego rozwoju w teorii i praktyce ONZ*, [w:] *Zrównoważony rozwój a globalne dobra publiczne*, red. nauk. E. Latoszek, M. Proczek, M. Krukowska, SGH, Warszawa 2016, str. 25.

Znak budowlany dla wyrobów do wentylacji i klimatyzacji

Wyroby do wentylacji i klimatyzacji podlegają wymaganiom tzw. krajowego systemu wprowadzania do obrotu i udostępniania na rynku wyrobów budowlanych. Oznakowanie wyrobów do wentylacji i klimatyzacji znakiem budowlanym będzie obowiązkowe od 1 stycznia 2021 r. W celu oznakowania konieczne jest dokonanie oceny właściwości użytkowych zasadniczych charakterystyk wyrobów do wentylacji i klimatyzacji wymienionych w rozporządzeniu. Oceny tej dokonuje się na podstawie Polskiej Normy wyrobu, a w przypadku braku odpowiedniej – poprzez uzyskanie Krajowej Oceny Technicznej.

Słowa kluczowe: wyroby do wentylacji i klimatyzacji, wentylacja, klimatyzacja, znak budowlany, znak B.

Construction sign for ventilation and air conditioning. Products for ventilation and air conditioning are subject to the requirements of the so-called national system for placing on the market and making construction products available on the market. The marking of ventilation and air conditioning products with a construction mark will be mandatory from 1 January 2021. In order to mark a product, it is necessary to assess the performance of the essential characteristics of ventilation and air conditioning products listed in the Regulation. This assessment is made on the basis of the Polish Product Standard, and in the absence of an appropriate one – by obtaining a National Technical Assessment.

Keywords: ventilation and air-conditioning products, ventilation, air-conditioning, construction mark, B mark.

mgr inż. Patrycja Drozdowska, mgr inż. Monika Lipska, mgr inż. Edyta Staniszevska-Chlebowska*

Wyroby do wentylacji i klimatyzacji od stycznia 2017 r. zostały włączone do krajowych przepisów regulujących zasady wprowadzania do obrotu lub udostępniania na polskim rynku wyrobów budowlanych. Oznacza to m.in. obowiązkowe oznakowanie tych wyrobów znakiem budowlanym oraz sporządzenie dla nich krajowych deklaracji właściwości użytkowych przed wprowadzeniem do obrotu na krajowym rynku. Na dostosowanie się do nowych wymagań producenci wyrobów do wentylacji i klimatyzacji mają czas do końca 2020 r.

Nowelizacja wymagań krajowych

Obowiązek oznakowania wyrobów do wentylacji i klimatyzacji znakiem budowlanym jest skutkiem zmiany przepisów ustawy o wyrobach budowlanych [1]. Nowelizacja [2] polegała przede wszystkim na wdrożeniu do krajowego systemu, dotyczącego oznakowania wyrobów znakiem budowlanym, rozwiązań stosowanych w systemie europejskim – systemie określającym zasady oznakowania CE wyrobów budowlanych. W jej wyniku dotychczasową procedurę oceny

zgodności wyrobu zastąpiła procedura oceny i weryfikacji stałości właściwości użytkowych wyrobu. W miejsce krajowych deklaracji zgodności sporządzane są krajowe deklaracje właściwości użytkowych, a aprobaty techniczne zostały zastąpione krajowymi ocenami technicznymi. Jednocześnie na nowo zdefiniowano zakres wyrobów podlegających oznakowaniu znakiem budowlanym. W wydanym w listopadzie 2016 r. rozporządzeniu wykonawczym do ustawy – rozporządzeniu w sprawie sposobu deklarowania właściwości użytkowych wyrobów budowlanych oraz sposobu znakowania ich znakiem budowlanym [3] – określono grupy wyrobów budowlanych objęte obowiązkiem sporządzania krajowej deklaracji właściwości użytkowych, a co za tym idzie – obowiązkiem znakowania znakiem budowlanym, o ile nie są to wyroby objęte obowiązkiem oznakowania CE. Grupy wyrobów zostały ustalone na podstawie grup z załącznika IV roz-

porządzenia CPR [4], z uwzględnieniem zakresu przedmiotowego mandatów udzielonych przez Komisję Europejską na opracowanie norm zharmonizowanych. Dodatkowo wskazane zostały wyroby niewymienione w tabeli 1 załącznika IV CPR, a mające istotny wpływ na spełnienie podstawowych wymagań stawianych obiektom budowlanym [5]. Za takie zostały uznane m.in. wyroby do wentylacji i klimatyzacji, które ujęto w grupie 36 załącznika nr 1 do rozporządzenia [3].

Grupa 36 (wg tab. 1) obejmuje wyroby do wentylacji i klimatyzacji¹, podzielone na 3 podgrupy:

- wyroby do rozprowadzania i rozdziału powietrza: przewody i rury wentylacyjne,
- wyroby do rozprowadzania i rozdziału powietrza: przepustnice, zasuw, nawiewniki i wywiewniki, czerpnie, wyrzutnie, odciągi, zamknięcia,
- pustaki wentylacyjne.

Na dostosowanie się do obowiązujących wymagań producenci wyrobów z grupy 36 mają czas do końca 2020 r., ponieważ od 1 stycznia 2021 r. oznakowanie znakiem budowlanym wyrobów do wentylacji i klimatyzacji ujętych w tej grupie będzie obowiązkowe.

* Zakład Oceny Technicznej Instytutu Techniki Budowlanej.

¹ Z wyłączeniem wyrobów przeznaczonych do stosowania jedynie do procesów przemysłowych.

Opinia prywatna w sporach sądowych z zakresu budownictwa

Przebieg procesu budowlanego wymaga udziału osób pełniących samodzielne funkcje techniczne w budownictwie – osób, które swoją wiedzą i doświadczeniem są gwarantem prawidłowego przebiegu i bezpieczeństwa tego procesu. W przypadku sporu sądowego z zakresu budownictwa ich rola ulega marginalizacji, a głos opiniotwórczy uzyskują biegli sądowi, których nieustandaryzowane kwalifikacje wprowadzają wątpliwości co do rzetelności ustaleń dowodowych. Taka paradoksalna sytuacja wzmacnia wartość opinii prywatnej stanowiącej istotny głos inżyniera posiadającego uprawnienia budowlane.

Słowa kluczowe: samodzielne funkcje techniczne, biegły sądowy, proces budowlany, rzeczoznawca budowlany.

Private opinion in court disputes in the field of construction. The course of the construction process requires the participation of people who perform independent technical functions in the construction industry – people who, through their knowledge and experience, guarantee the correct course and safety of this process. In the case of litigation in the field of construction, their role is marginalized and the opinion is obtained by court experts whose non-standardized qualifications generate doubts as to the reliability of evidence findings. This paradoxical situation reinforces the value of private opinion, which is an important voice of an engineer with building qualifications.

Keywords: independent technical functions, court expert, construction process, construction appraiser.

mgr inż. Dariusz Cierpiński*

Inżynier budownictwa w procesie budowlanym

W ciągu lat budownictwo wypracowało ład budowlany, który uregulowany został w Polsce przepisami ustawy – Prawo budowlane¹ (dalej: pr. bud.), która szeroko definiuje i reguluje proces budowlany od momentu inicjacji zamierzenia budowlanego, przez projektowanie, budowę, odbiór oraz jego dalsze utrzymanie. Jedna czwarta artykułów wspomnianego aktu prawnego odnosi się do osób, które są uczestnikami procesu budowlanego. Definiowane są przy tym stawiane im wymagania kwalifikacyjne oraz obowiązki i odpowiedzialność.

Sięgając bezpośrednio do treści art. 12 pr. bud., nie można mieć wątpliwości, że wiedza, doświadczenie i postawa architekta lub inżyniera budownictwa mają kluczowe znaczenie w zapewnieniu przebiegu procesu budowlanego w sposób bezpieczny, zgodny z prawem, interesem osób trzecich oraz w sposób czytelny dla organów nadzoru budowlanego, co trafnie ujął prof. dr hab. inż. Tadeusz Biliński

w swoim wystąpieniu: *Poprawność przebiegu procesu inwestycyjno-budowlanego zależy przede wszystkim od rzetelności postępowania uczestników procesu budowlanego i dyscypliny przestrzegania prawa, czyli aktów normatywnych oraz decyzji i postanowień administracyjnych*².

Oczywistą zatem konsekwencją ustawowego powierzenia tak szerokich kompetencji inżynierom jest wprowadzenie wysokich wymagań kwalifikacyjnych do uzyskania uprawnień budowlanych, będących warunkiem koniecznym sprawowania samodzielnych funkcji technicznych w budownictwie oraz powierzenie dbałości o prestiż zawodu samorządom zawodowym architektów i inżynierów budownictwa. Co istotne, samorzady zawodowe architektów i inżynierów budownictwa ustanowiły wewnętrzne organy, których zadaniem jest rozstrzyganie o odpowiedzialności zawodowej inżynierów i architektów, gwarantując wysoki poziom jakości ich dalszej pracy. Źródłami tej odpowiedzialności są wszelkie przejawy nierzetelności, niefachowości bądź łamania przepisów techniczno-budow-

lanych i zasad sztuki budowlanej, co również definiuje ustawa pr. bud.

Budownictwo wykształciło w ciągu lat zawód rzeczoznawcy budowlanego – eksperta pełniącego funkcję doradczą i wykonującego opinie w trudnych sprawach wymagających specjalistycznej wiedzy z określonego obszaru budownictwa opartej na bogatym doświadczeniu³. Miarodajność i wykładnia jego opinii pomaga autorytatywnie rozwiązywać sporne sytuacje, niejednokrotnie czyniąc go „arbitrem na placu budowy”.

Do czasu zmiany przepisów Prawa budowlanego w 2014 r., wprowadzonych ustawą o ułatwieniu dostępu do zawodów regulowanych⁴, rzeczoznawstwo budowlane mieściło się w katalogu czynności wchodzących w zakres samodzielnych funkcji technicznych w budownictwie. Zapewne deregulacja ustawodawcy miała na celu umożliwienie sporządzania opinii czy ekspertyz szerszemu gronu inżynierów bez tytułu rzeczoznawcy, jednak niewątpliwie ograniczyła kontrolę samorządu zawodowego nad tymi opracowaniami i osłabiła pozycję rzeczoznawcy budowlanego.

* Rzeczoznawca budowlany PIIB w telekomunikacji, biegły sądowy budownictwa telekomunikacyjnego.

¹ Ustawa z dnia 7.07.1994 r. – Prawo budowlane (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 1186, z późn. zm.).

² T. Biliński, *Błędy prawno-organizacyjne uczestników procesu budowlanego w realizacji przedsięwzięć inwestycyjno-budowlanych*, „Inżynieria i Budownictwo” 2018, Nr 2.

³ J. Smarż, *Rzeczoznawstwo budowlane w świetle obowiązujących przepisów*, „Inżynieria i Budownictwo” 2017, Nr 9.

⁴ Ustawa z dnia 9.05.2014 r. o ułatwieniu dostępu do wykonywania niektórych zawodów regulowanych (Dz.U. z 2014 r. poz. 768).

Przygotowanie zamówienia publicznego na prace projektowe w budownictwie¹

W artykule omówiono znaczenie odpowiedniego przygotowania opisu przedmiotu zamówienia na prace projektowe w budownictwie realizowane ze środków publicznych. Przedstawiono umowę o prace projektowe i jej umiejscowienie w obowiązujących przepisach. Przybliżono także kwestię praw autorskich w umowach o prace projektowe, ze wskazaniem znaczenia przygotowania odpowiednich zapisów w umowie.

Słowa kluczowe: umowa o prace projektowe, zamówienia publiczne, przygotowanie dokumentacji projektowej, nadzór autorski, prawa autorskie w budownictwie.

Preparation of a public contract for design works in construction. The article discusses the importance of properly preparing a description of the subject of the contract for design works in construction carried out from public funds. A contract for design work was presented and the applicable regulations. The issue of copyright in contracts for design work was also discussed, with an indication of the importance of preparing relevant provisions in the contract.

Keywords: design contract, public procurement, preparation of project documentation, author's supervision, copyright in construction.

dr n. praw. Marcin Lidzbarski*

Wstęp

Z racji uwarunkowań, w jakich działa zamawiający publiczny, w tym ograniczonych możliwości zmieniania istotnych warunków zawartej umowy na etapie realizacji, musi on przewidzieć w przygotowywanym zamówieniu publicznym uregulowanie najistotniejszych kwestii związanych z przygotowaniem dokumentacji projektowej². Przy czym musi brać pod uwagę zarówno uwarunkowania wynikające z ustawy *Prawo zamówień publicznych*³ (dalej: p.z.p.), jak i z ustawy o *prawie autorskim i prawach pokrewnych*⁴ (dalej: pr. aut.) oraz inne uwarunkowania obowiązujące przy realizacji inwestycji budowlanych ze środków publicznych. Wymaga to właściwego przygotowania opisu przedmiotu zamówienia na prace projektowe, w tym wzoru umowy (istotnych warunków umownych)⁵.

Umowa o prace projektowe

Umowa o prace projektowe nie została określona przez ustawodawcę ani w p.z.p., ani w ustawie *Kodeks cywilny*⁶ (dalej: k.c.) (do której to ustawy odsyła p.z.p. w art. 139 ust. 1 w kwestii umów w sprawach zamówień publicznych) jako osobny typ umowy i stosuje się do niej uregulowania dotyczące umowy o dzieło (oznaczone jako utwór, przy spełnianiu odpowiednich przesłanek z art. 1 pr. aut.) lub umowy mieszane. Jest to także typowa umowa nienazwana, na której wpływ mają także regulacje dotyczące procesu budowlanego, gdzie obowiązek zapewnienia projektu budowlanego (i odpowiednio innych) leży po stronie inwestora, a wykonuje go projektant/zespół projektantów (o odpowiednich uprawnieniach) na jego zlecenie⁷.

W związku z brakiem normatywnej regulacji umowy o prace projektowe zachodzi konieczność szczegółowego unormowania warunków wykonania i odpowiedzialności w umowie⁸, gdyż nie można tu odwołać się do ustawowej definicji umowy jak przy umowie o roboty budowlane. W wyniku wykonania przedmiotu tej umowy powstaje zindywidualizowany przedmiot, zaspokajający indywidualne potrzeby zamawiającego, co zasadniczo różni tę umowę od umowy sprzedaży. Mamy tu do czynienia z umową o dzieło, gdyż istotny jest sam proces powstawania sprzedawanej rzeczy (projektu) jako oznaczonego dzieła i ma znaczenie sposób jej wytworzenia⁹. Jednak jest to swoiste dzieło (pośrednie) będące tylko warunkiem dla wykonania głównego (właściwego) dzieła, jakim jest obiekt budowlany, wykonany na podstawie konkretnej

* Specjalista w zakresie przygotowania i realizacji inwestycji budowlanych, w tym ze środków publicznych, technik budowlany posiadający uprawnienia budowlane w ograniczonym zakresie, członek PIIB.

¹ Tekst powstał na podstawie fragmentów książki autora pt. *Projektant i inni uczestnicy w realizacji inwestycji budowlanej ze środków publicznych*, która będzie wkrótce dostępna w sprzedaży.

² Dokumentacja projektowa wymagana przy realizacji w ramach zamówień publicznych została określona w rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z dnia 2.09.2004 r. w sprawie szczegółowego zakresu i formy dokumentacji projektowej, specyfikacji technicznych wykonania i odbioru robót budowlanych oraz programu funkcjonalno-użytkowego (t.j. Dz.U. z 2013 r. poz. 1129). Wskazano tam, jakie opracowania są obligatoryjne i fakultatywne do wykonania opisu przedmiotu zamówienia na roboty budowlane w ramach ustawy *Prawo zamówień publicznych*.

³ Ustawa z dnia 29.01.2004 r. *Prawo zamówień publicznych* (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 1986, z późn. zm.).

⁴ Ustawa z dnia 4.02.1994 r. o *prawie autorskim i prawach pokrewnych* (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 1231).

⁵ Z praktyki realizacyjnej wynika, że najczęściej na etapie wykonywania prac projektowych zachodzi potrzeba wydłużenia terminu realizacji ze względu na zajście nieprzewidzianych okoliczności lub wydłużenia projektowania z przyczyn wynikających z działań zamawiającego.

⁶ Ustawa z dnia 23.04.1964 r. *Kodeks cywilny* (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 1145).

⁷ C. Woźniak, [w:] *Prawo budowlane z umowami w działalności inwestycyjnej komentarz*, (red.) H. Kisilowska, LexisNexis, Warszawa 2008, s. 415. Jednak zamawiający projekt nie zawsze musi być inwestorem, *op. cit.*, s. 416.

⁸ J. Strzępka, [w:] *Prawo umów budowlanych*, (red.) J. Strzępka, C.H. Beck, Warszawa 2012, s. 303.

⁹ K. Zagrobelny, [w:] *Kodeks cywilny komentarz*, (red.) E. Gniewek, C.H. Beck, Warszawa 2011, s. 1111.

Autorskie prawa w pracach projektowych – poradnik praktyczny

Celem artykułu jest omówienie zrozumiałym dla nieprawników językiem typowych klauzul umownych dotyczących przekazywania i wykonywania praw autorskich, które pojawiają się w podpisywanych przez inżynierów umowach podwykonawczych (zleceniach) na projekty branżowe i ekspertyzy techniczne. W artykule pokazano też, jakie mogą być skutki sytuacji, gdy inżynier pracuje na rzecz architekta bez spisanej umowy albo gdy, pomimo podpisania stosownej umowy, niezasadnie wstrzymano mu płatność należnego wynagrodzenia.

Słowa kluczowe: utwór, autorstwo, prawo autorskie, dokumentacja techniczna, projektowanie, umowy na prace projektowe, umowy podwykonawcze, przygotowanie inwestycji budowlanych.

Copyright in design work – a practical guide. The purpose of the article is to discuss the language understood by lawyers in typical contractual clauses regarding the transfer and exercise of copyrights, which appear in subcontractor contracts (order jobs) signed by engineers for industry projects and technical expertise. The article also shows the effects of a situation when an engineer works for an architect without a written contract or when, despite signing the relevant contract, they were unjustifiably suspended from payment of due remuneration.

Keywords: work, authorship, copyright, technical documentation, design, contracts for design work, subcontracting contracts, preparation of construction investments.

dr Patrycja Antoniak-Tęskna*

W jednym z ostatnich numerów „Budownictwa i Prawa”¹ zaprosiłam Państwa do rozważań, kiedy i na jakich zasadach projekt branżowy oraz ekspertyza techniczna mogą zostać uznane za utwór chroniony prawem autorskim w rozumieniu ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (tekst jedn.: Dz.U. z 2018 r. poz. 1191, ze zm., dalej: pr. aut.). W tym numerze skoncentruję się na innej budzącej często silne emocje kwestii sposobu, w jaki przeniesienie i wykonywanie praw autorskich jest regulowane w umowach podwykonawczych podpisywanych przez rzeczoznawców i projektantów branżowych. Na końcu wskażę też na możliwe konsekwencje prawne sytuacji, gdy podwykonawca wykonał swe prace bez spisanej umowy albo – mimo podpisania takiej umowy – nie otrzymał od architekta należnego wynagrodzenia.

Specyfika umów podwykonawczych

Jest reakcją całkowicie naturalną, że projektant branżowy, np. drogowiec,

a tym bardziej rzeczoznawca do spraw ochrony przeciwpożarowej, albo – co gorsza – geodeta, na widok przesłanej mu przez architekta umowy podwykonawczej reaguje dość impulsywnie. Wynika to z faktu, że lwią część umowy na prace za kilka tysięcy, a czasem wręcz za kilkaset złotych, zajmuje rozdział poświęcony prawom autorskim, przez który sama umowa rozrasta się do niebotycznych (w stosunku do jej zakresu) rozmiarów. A nie powinno tak być. Rzeczoznawca uzgadniający po kilka, jeżeli nie kilkanaście projektów tygodniowo nie powinien być zmuszany do roztrząsania, czy w powodzi rzekomo niegroźnych paragrafów nie znalazł się jakiś potencjalnie narażający go na straty.

Stąd na początku konieczne jest stwierdzenie kilku faktów powszechnie znanych, ale często pomijanych w ferworze pracy:

1. Za jakiegokolwiek problemy z prawami autorskimi do dokumentacji projektowej (nieskuteczne przekazanie tych praw, roszczenia ze strony nieuwzględnionego autora itd.) architekt najczęściej odpowiada przed inwestorem własną głową (może

stracić nie tylko klienta, ale także – gdy źle pójdzie i zostaną wobec niego wyciągnięte konsekwencje finansowe – pracownię). Trudno natomiast oczekiwać, by nie przyjął ważnego zlecenia albo walczył z inwestorem wyłącznie z racji restrykcyjnych praw autorskich. Skoro zaś architekt musiał się do czegoś zobowiązać w umowie z inwestorem, to siłą rzeczy będzie dążył do przeniesienia tych zobowiązań na własnych podwykonawców. Jeśli bowiem inwestor w efekcie ma uzyskać (co do zasady) możliwość swobodnego dysponowania całą dokumentacją, to architekt nie może nie pozyskać od podwykonawcy praw, zgód czy upoważnień, które by to inwestorowi w ostatecznym rozrachunku umożliwiły. I trudno mu się dziwić. Wynik: nieustępliwość w dążeniu, by podwykonawca zobowiązał się względem architekta do tego samego, do czego ten ostatni zobowiązał się względem inwestora.

2. Architekt bardzo często sam nie rozumie, co dokładnie oznaczają konkretne sformułowania prawne

* Doktor nauk prawnych, członek Izby Adwokackiej w Warszawie, mediator i certyfikowany coach, autor licznych publikacji naukowych z dziedziny prawa publicznego. Prowadzi własną firmę. Kontakt: pja@patrycjaantoniak.com.

¹ Zob. P. Antoniak-Tęskna, *Prawa autorskie do projektów branżowych i dokumentacji technicznej – zagadnienia praktyczne*, „Budownictwo i Prawo” 2019, Nr 1, s. 24–27.

Wpisy wieczystoksięgowe w postępowaniu restrukturyzacyjnym

Istotnym aksjomatem w gospodarce wolnorynkowej jest dążenie do zapewnienia bezpieczeństwa obrotu prawnego poprzez ochronę prawnie uznawanych interesów jego podmiotów. Ochrona ta jest realizowana m.in. przez urzeczywistnianie norm prawa materialnego w postępowaniach sądowych – w tym restrukturyzacyjnym i wieczystoksięgowym. W ostatnim z wymienionych postępowań sądowych następuje to przez ujawnienie w księdze wieczystej wpisów dotyczących stanu prawnego nieruchomości, w tym ostrzeżenia o prowadzeniu postępowania restrukturyzacyjnego.

Słowa kluczowe: postępowanie restrukturyzacyjne, związanie wpisem wieczystoksięgowym ostrzeżenia, postępowanie cywilne, nadzorca sądowy, zarządca.

Land and mortgage register entries in the restructuring proceedings. In the free market economy an aspiration to the safety assurance of the legal turn of businesses through the protection legally recognised of his subjects is an essential axiom. This protection is being carried out among others by fulfilling norms of the substantive law in judicial proceedings in it restructuring and perpetual-accounting. In last of exchanged judicial proceedings it is taking place through revealing the entries concerning the legal status in the land register to the real estate including warnings about conducting restructuring proceedings.

Keywords: restructuring proceedings, tying with perpetual-accounting entry of the warning, superintendent court, administrator.

dr Daniel Jakimiec*

Księgi wieczyste nie są instytucją doskonałą, jak uważa w doktrynie prawa B. Jelonek-Jarco, zapewniającą zawsze pełne źródło informacji o stanie prawnym nieruchomości. Stanowi to przede wszystkim wynik tego, że **ustawodawca polski nie wprowadził zasady konstytucyjnego wpisu wieczystoksięgowego jako przesłanki nabycia własności nieruchomości i innych praw rzeczowych**. Stąd tendencje legislacyjne powinny ewoluować ze względu na takie wartości jak bezpieczeństwo obrotu prawnego oraz ochrona interesu osób zainteresowanych stanem prawnym nieruchomości w kierunku zasady wpisu konstytucyjnego. **Księgi wieczyste są bowiem publicznymi rejestrami prowadzonymi w celu ustalenia stanu prawnego nieruchomości** stosownie do art. 1 ust. 1 ustawy o księgach wieczystych i hipotece (t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 1007, ze zm.; dalej: u.k.w.h), zatem informacja, jaką można z nich zaczerpnąć o stanie prawnym nieruchomości, powinna być zgodna z tym, jaki jest on w rzeczywistości¹.

W postępowaniu wieczystoksięgo-

wym powyższy cel jest urzeczywistniany w drodze wpisów ujawnianych w księdze wieczystej. Wpis stanowi stosownie do art. 626⁸ § 6 ustawy – *Kodeks postępowania cywilnego* (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 155, ze zm.; dalej: k.p.c.) orzeczenie co do istoty sprawy wydawane w postępowaniu wieczystoksięgowym. Przy czym jest on orzeczeniem procesowym o znaczeniu pozytywnym, a więc uwzględniającym żądanie zawarte w treści wniosku wieczystoksięgowego. W tym miejscu trzeba zaznaczyć, że również wpis wieczystoksięgowy ostrzeżenia o prowadzeniu postępowania restrukturyzacyjnego jest orzeczeniem sądowym co do istoty sprawy². Treść tego wpisu wyznacza służąca wykonaniu art. 626⁸ § 6 k.p.c. regulacja przepisów od § 41 do § 46 rozporządzenia w sprawie zakładania i prowadzenia ksiąg wieczystych w systemie teleinformatycznym (Dz.U. z 2016 r. poz. 312, ze zm.; dalej: Rozp. kwst.). W szczególności ma tu znaczenie § 45 pkt 1 Rozp. kwst. Przepis ten stanowi swoistą instrukcję ujawnienia elementów wpisu wieczystoksięgowego ostrzeżenia o prowadzeniu postępo-

wania restrukturyzacyjnego. Elementy te mają charakter procesowy, bowiem decydują o treści orzeczenia, jakim jest wpis wieczystoksięgowy ostrzeżenia w przedmiocie prowadzenia postępowania restrukturyzacyjnego. Zatem § 45 pkt 1 Rozp. kwst. wyznacza *essentialia* orzeczenia ujawnianego przez sąd w toku postępowania wieczystoksięgowego w księdze wieczystej.

Wpis wieczystoksięgowy powinien wskazywać rodzaj postępowania restrukturyzacyjnego – mianowicie to, czy jest prowadzone przyspieszone postępowanie układowe, postępowanie układowe lub postępowanie sanacyjne. Wymienione postępowania są prowadzone odpowiednio z udziałem nadzorcy sądowego lub zarządcy. W przypadku, gdy zostało wydane przez sąd restrukturyzacyjny postanowienie o otwarciu jednego z tych postępowań, dłużnik zostaje ograniczony lub wyłączony w rozporządzaniu nieruchomością na rzecz nadzorcy sądowego lub zarządcy. Zakres ograniczenia lub wyłączenia dłużnika w tym przypadku wynika z art. 67 ust. 1 ustawy – *Prawo restrukturyzacyjne* (t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 1508,

* Doktor nauk prawnych, referendarz sądowy w Sądzie Rejonowym w Lublinie.

¹ Na ten temat: B. Jelonek-Jarco, *Rękopis wiary publicznej ksiąg wieczystych*, Wolters Kluwer, Warszawa 2011, s. 15.

² J. Gudowski, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. IV, pod red. T. Erecińskiego, Wolters Kluwer, Warszawa 2016, s. 456–475; T. Ereciński, [w:] *System prawa procesowego cywilnego. Postępowanie zabezpieczające*, pod red. T. Erecińskiego, Wolters Kluwer, Warszawa 2016, s. 560–564.